УДК 29:355.4

Оксана Сморжевська

Релігійний фактор гібридної війни (на прикладі діяльності Об'єднання рідновірів України)

У статті на прикладі діяльності Об'єднання рідновірів України (ОРУ) розглянуто, як гібридна війна, зокрема, її інформаційна складова, сколихнули українське суспільство. Наголошено на важливості релігійного фактору у боротьбі проти агресора, на інтегруючій та дезінтегруючій ролі релігії у гібридній війні. Розглянуто основні напрямки діяльності ОРУ в умовах гібридної війни, в умовах агресивної російської антиукраїнської пропаганди, як в Україні, так і за її межами. Зокрема, акцентовано увагу на висвітленні представниками ОРУ ситуації в Україні на Родовому Слов'янському Віче (РСВ) – міжнародній нараді рідновірів, організованій у 2003 р. задля обміну досвідом та інформування про діяльність аналогічних організацій в різних європейських країнах. Показано реакцію російських рідновірів, учасників РСВ, на доповіді представників ОРУ щодо ролі та участі РФ у війні проти України. Висвітлено відображення у творчості рідновірів теми війни, участь рідновірів у Революції Гідності та бойових діях на сході України.

Ключові слова: Об'єднання рідновірів України, гібридна війна, інформаційна війна.

Oksana Smorzhevska

The Religious Factor in the Hybrid Wars (the Activity of the Association of Believers of the Ukrainian Native Faith (ORU) as an Example)

In the article on the example of Association of the Believers of the Ukrainian Native Faith (ORU) is considered as hybrid war, particularly its information component that shook the Ukrainian society. The importance of the religious factor in the fight against the aggressor, integrating and disintegrating roles of religion in hybrid war are highlighted. The main activities of ORU in terms of hybrid warfare, in terms of aggressive Russian anti-Ukrainian propaganda as in Ukraine and abroad is considered. In particular, attention is focused how the representatives of ORU represented situation in Ukraine at Generic Slavonic council (GSC) – pagan's international meeting organized from 2003 to exchange experiences and information on the activities of similar organizations in different European countries. Is showed how Russian pagans, GSC members, answered on the ABUNF report about the role and participation of Russia in the war against Ukraine. Reflection of themes of war in the work of the Gentiles, taking part of the Gentiles in the Revolution of dignity and fighting in eastern Ukraine are covered.

Keywords: Association of the Believers of the Ukrainian Native Faith, Hybrid War, Information War.

Події останніх років неймовірно збурили все українське суспільство. Термін «гібридна війна» швидко увійшов в обіг до багатьох сфер. Його активно використовують скрізь: від повсякденних розмов пересічних громадян до дипломатичних переговорів та з високих політичних трибун. Важливим фактором гібридної війни є використання «невійськових методів тиску на противника, передусім через політичний, економічний і гуманітарний елементи». Найактуальнішим

сегментом такої війни є інформаційний вплив «на об'єкт нападу». Інформаційна складова гібридної війни, за визначенням Володимира Горбуліна, структурується на кілька сегментів. Інформаційні атаки ведуться: «(1) серед населення в зоні конфлікту; (2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом; (3) серед громадян країни агресора; (4) серед міжнародного співтовариства» [4, с. 10]. Як бачимо, інформаційний фронт охопив всю Україну та вийшов далеко за її межі. До того, ж, розпочалася ця війна задовго до подій 2014-2016 рр. Складовою частиною війни став релігійний фактор. Як стверджує Наталя Кочан, він суттєво вплинув на підготовку, роз'вязання й ведення військової агресії РФ. Ба більше, після переходу війни з «гарячої» у «холодну» фазу, його роль як складової гібридної війни, відіграватиме не менш важливу та помітну роль [7, с. 71]. Тому вивчення цієї проблеми набуває ще більшої актуальності в умовах стрімкої зміни інформаційних потоків та масованої пропагандистської навали з боку країни-агресора.

На сайті ОРУ є повідомлення прес-служби цієї організації (опубліковане у вересні 2014 р.) про російсько-українську війну, в якому, зокрема, наголошено на необхідності бути пильними, щоб не потрапити в тенета російської антиукраїнської пропаганди. У зверненні описано гібридну війну як таку, що ведеться без офіційного оголошення, з метою створення хаосу, конфліктних ситуацій, інформаційних атак задля досягнення своїх цілей – «знищення національно-державної громадянської ідентичності країни-суперника». Прес-служба повідомляє, звертаючись насамперед до слов'янських колег-рідновірів: «всі військові операції, постачання зброї, в тому числі ПЗРК, важкої артилерії, військових гвинтокрилів, танків та БТР, установок «Град» та ін. фінансується Росією та «сім'єю» скинутого українцями «президента» Януковича. Найманці, які воюють на боці так званих сепаратистів, - є переважно громадяни Росії. Проти України воюють не терористи, а кримінальні бандформування, зеки-садисти, випущені з тюрем, найняті та озброєні Росією, які здійснюють диверсії та ведуть масштабні бойові дії під керівництвом працівників російських спецслужб» [11]. Під час Революції Гідності рідновіри ОРУ, разом з іншими діячами рідновірського руху та представниками різних конфесій України, проводили на Майдані свої богослужби – славлення, молячись за перемогу України. Представники проукраїнськи орієнтованих неоязичницьких організацій воюють добровольцями на сході України у складі полку «Азов», батальйонів «Айдар», «Правий сектор». Серед героїв Небесної сотні є представники рідновір'я: Сашко Капінос, Максим Шимко. Наймолодший «кіборг», рідновір Сергій Табала, загинув у віці 18 років від прямого влучання снаряду МТ-12 «Рапіра» бойовиків т.зв. ДНР у диспетчерську вишку Донецького аеропорту. Це – далеко не повний перелік сучасних язичників, які заплатили своїм життям, захищаючи Україну. Рідновірські об'єднання України вшановують всіх загиблих рідновірів, не залежно від їхньої конфесійної приналежності. Війна загострила увагу на такому важливому для рідновірів питанні, як поховання померлих (загиблих) у відповідності до своїх релігійних уявлень, а не за християнським звичаєм, як це роблять родичі небіжчиків, не зважаючи на релігійні переконання останніх. Ситуацію було обговорено на VII Соборі ОРУ (27 вересня 2014 р.). Ухвалою Собору закріплено право рідновірів бути похованим та пом'янутим у відповідності до своїх релігійних переконань, про що варто подбати заздалегідь, шляхом складання заповіту із зазначенням всіх необхідних в такому випадку процедур. Розробкою заповіту для таких випадків займалася правознавець Златослава Рудницька [14]. У селі Дунаїв на Тернопільщині 24 серпня 2014 р. побратими встановили пам'ятник Герою України Сашку Капіносу [2]. 5 січня 2016 р. у Тернополі відкрили пам'ятну дошку на честь Андрія Дрьоміна (Світляка), рідновіра громади «Сварга», який воював у лавах спецбатальйону «Азов», загинув 10 серпня 2014 р. під Ілловайськом [16]. У Вінниці 10 березня 2016 р. меморіальну дошку відкрили Сашку Капіносу, для якого Вінниця була важливою в житті (тут він заснував і очолював молодіжну національно-патріотичну організацію «Сколоти») [15].

Окупація Криму та війна на сході загострила стосунки з рідновірами РФ, які займають різні позиції щодо політики Путіна. Є інформація про участь у бойових діях проти України батальйону «Сварог», до якого входили місцеві жителі, бійці з РФ та інших країн СНД (близько 700 осіб); диверсійно-розвідувальної групи петербурзьких неоязичників «Русич»; загону «Ратибор», які своїми головними ворогами назвали «укро-хозарів» [3, с. 268-271]. Під час XIII РСВ, літом 2016 р., у Чехії, делегація ОРУ намагалася уникати спілкування з представниками делегації рідновірських об'єднань з РФ. Та й самі господарі Віча, рідновіри Чехії, також прагнули оминати політичні питання. Однак голова ОРУ все-таки запитала російських рідновірів, чи відправляли вони своїх одновірців на війну на схід України (чому є підтвердження в мережі Інтернет на сайтах деяких громад). Представники російської делегації визнали, що у них є відповідні обряди, але саме їхні громади своїх членів на війну не споряджали [6]. Ще раніше, під час XI РСВ (18-20 липня 2014 р., Хорватія) з вуст рідновіра з РФ під час його доповіді лунали пропагандистські кліше щодо розпаду СРСР як геополітичної катастрофи: «Події в Донецькій та Луганській областях – це, поза сумнівом, добивання Радянського Союзу, який став опорою світового слов'янства, це позбавлення слов'ян подібної державної опори». У політичне русло був спрямований й виступ сербського рідновіра, який підкреслено дякував РФ за допомогу сербам під час повені та наголошував на братніх почуттях цієї держави до інших слов'ян. На XI РСВ акцентували увагу, що політична дестабілізація може сприяти ослабленню дружнього клімату, який панував від самого початку існування РСВ, з 2003 р. Однак у підсумковому документі РСВ не наважилося відкрито засудити агресивну політику РФ щодо України, яка є потенційною загрозою для всіх інших. Вкотре було рекомендовано не допускати будь-яких проявів втручання у внутрішні справи країн-учасниць з боку інших учасників Віча [17]. Завершилося XI РСВ святкуванням на честь Перуна, яке пройшло на капищі Перуна на вершині гори Перун в природньому парку «Учка». Свято Перуна розпочав голова Об'єднання хорватських рідновірів жрець Свєтослав (Дамир Маркотич). Після запалення ритуальних вогнищ

звучала спільна молитва до Перуна. Від українських рідновірів інші учасники почули розповідь про Героїв Небесної сотні і захисників України на сході, після чого від усіх делегацій була принесена жертва Перуну – мед-сура і духм'яна хорватська паляниця [5]. XII РСВ відбулося в Словенії 14-16 серпня 2015 р. Події в світі ускладнили взаємовідносини між слов'янськими країнами. У зв'язку з чим Віче рекомендувало своїм учасникам «отримувати правдиву інформацію з надійних першоджерел, від своїх друзів, а не від ЗМІ». Також учасники РСВ «не повинні піддаватися на провокації, але мають виступати за єднання рівноправних слов'янських країн у мирі й добросусідстві», «не допускати будь-яких проявів втручання у внутрішні справи країн-учасниць РСВ з боку інших учасників, зберігати дружні контакти, миролюбиві горизонтальні стосунки» [12]. Вадим Шапошніков (жрець Вогнедар), заступник голови ОРУ, висунув ідею виступити з доповіддю, яка б ознайомила учасників Віча з ситуацією в Україні. Доповідь виголошував Віктор Фіалковський (Зореслав), тодішній заступник голови київської громади українських язичників «Православ'я» ОРУ. Була висвітлена ситуація щодо українських та російських рідновірів на тлі російської агресії проти України: «<…> багато з нас почали переосмислювати своє ставлення до так званого російського «добросусідства» та «братерства». <…>Росія наносить слов'янській Україні удар у спину, окупуючи український Крим та вбиваючи братів-слов'ян українців, хорватів, поляків, білорусів, болгар, чехів, й навіть самих росіян, які приїхали захищати Україну від путінської військової агресії на українській території в Донбасі. <…> поставши на крові, Москва через всю свою тисячолітню історію не може позбутися кривавого сліду, що тягнеться за нею всюди, куди б не ступила її кривава нога». Були згадані й російські рідновіри, які підтримали Україну, приймали участь у Революції Гідності, воюють добровольцями на сході України, захищаючи її від агресора, проводять просвітницьку роботу безпосередньо в Росії. У виступі анкентовано увагу на даних документів різних організацій, які підтверджують військову агресію РФ проти України; на рідновірах, які загинули, захищаючи Україну; на незаконному утриманні Надії Савченко та сфабрикованій кримінальній справі проти неї; на порушенні умов перемир'я [13]. Особливо бурхливу реакцію з боку російської делегації викликала інформація про участь у бойових діях на сході України регулярних частин російської армії. Представник російських рідновірів, Олексій Тищенко («Союз Венедов»), образився на такі «звинувачення», мовляв, немає там ніяких російських військ. А є лише російські добровольці. Це – виключно внутнішня міжусобиця і далі в дусі кремлівської пропагандистської риторики. Як сказав Олексій Тищенко, «в української офіційної сторони є своя правда, у тих, які захищають свою землю на території Донбаса – своя правда». У своєму виступі він навіть проводив паралелі між війною в Україні та війною в Чечні: «Коли був конфлікт у Чечні, Росія захищала свою цілісність. На боці чеченців воювали тоді тисячі українців. Ніхто в Росії навіть думки не припустився звинуватити Україну в агресії проти Росії. Коли ми обговорюємо ці аспекти, то у Росії своя пропаганда – це обов'язково. В України також своя пропаганда – це також обов'язково». Російські рідновіри навіть обурювалися, як господарі Віча могли допустити таку доповідь. Не сподобалася представникам російської делегації й згадка про збитий 17 липня 2014 р. літак «Boeing 777» на Донеччині. [1].

Трагічні події знайшли відображення й у творчості рідновірів. Зокрема, на слова Яруна Мотронюка та музику жерця Вогнедара складена поховальна пісня «Прощання з рідновіром»:

Життєва закінчилася дорога,
Скінчився час надій, жадань, тривог:
Твоя душа йде в небо до Сварога
Її зустріне наш прадавній Бог… [10]. Також проникливо звучить молитва «До Матері Слави» у виконанні Росави Аркуші (громада «Сварга», Тернопіль) [8]. Бандурист-кобзар, заслужений артист України Тарас Силенко, поклавши на музику вірш Олега Ольжича, присвятив його пам'яті Сашка Капіноса, знявши музичний кліп [9]. Люблять в ОРУ пісню-гімн сучасного барда Василя (Живосила) Лютого «Меч Арея». Її виконують і під час релігійних свят та обрядів, й під час різноманітних заходів (на презентаціях, творчих вечорах, дружніх зустрічах з однодумцями). «Меч Арея» набув особливого звучання у зв'язку з путінською агресією проти України. Його співали під час всеукраїнської акції «Перша хвилина миру» 8-9 травня 2015 р. сам автор разом з гуртом «Тінь Сонця» (виступ транслювали всі провідні телеканали України):

«<…> На позір Перунова Полка
Піднімає меч Ареєва рука –
На могутній дух, на захист нам,
На погибель злим підступним ворогам.
Гримне Небо – і тремтить Земля,
Меч Арея Русь з неволі визволя.
На Вкраїні хай пощезне враг,
Меч Арея поверне нам рідний стяг <…>».

«Меч Арея» звучить велично й проникливо, водночас у ньому немає натужного пафосу. Ця пісня дійсно нікого не залишає байдужим, незалежно від релігійних та інших переконань. Особливо її люблять наші воїни на передовій.

У даній статті я акцентувала увагу лише на кількох конкретних прикладах, пов'язаних з діяльністю ОРУ та рідновірів загалом в умовах гібридної війни. Як видно з вищесказаного, війна серйозно вплинула на функціонування ОРУ загалом, та його окремих учасників зокрема.

У цих складних умовах гібридної, зокрема, інформаційної, війни, релігійний чинник є важливим фактором життєдіяльності суспільства. Він може виступати як інтегруючим, так і дезінтегруючим складником впливу на маси. Часто релігійний й національний рівні тісно переплетені між собою. Тому актуалізація питання впливу релігійних орієнтирів громадян України на порядок денний виносить можливості їх використання задля перемоги проти небезпечного й підступного ворога.

1. Аудіозапис доповіді Олексія Тищенка на РСВ, Словенія, 2015. Інтернет-листування з жерцем Вогнедаром, заступником голови ОРУ // Архів авторки.

2. *Балуцький С.* Пам'ятник герою Небесної сотні відкрили вчора на Тернопіллі // Доба Тернопілля, 24 серпня 2014 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: doba.te.ua/novyny/pamyatnyk-heroyu-nebesnoji-sotni-vidkryly-vchora-na-ternopilli-foto.html [Останнє відвідування: 20.10.2016].

3. *Войналович В., Кочан Н.* Релігійний чинник етнополітичних процесів на Донбасі: історія і сучасність. – К., 2014.

4. *Горбулін В.* «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 4(33). – С. 5-12.

5. *Жрець Вогнедар.* Українська делегація ОРУ розпочала Перуновий тиждень у Хорватії // За Рідну Віру! - Грудень 7522 літа. – Число 7. – С. 1, 4.

6. Записано від Лозко Г.С., голови ОРУ, 16.10.2016 // Архів авторки.

7. *Кочан Н.* Деякі особливості використання релігійного чинника в гібридній війні Російської Федерації на Сході України // Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації: Матер. круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження», Київ, 12 листопада 2015. – К.: І-тут історії України НАНУ, 2016. – С. 71-84.

8. Молитва «До Матері Слави». Опубліковано 2 січня 2015 р. Rogneda [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=fsgGrhNVio [Останнє відвідування: 18.10.2016].

9. Піхотинець. Слова Олега Ольжича, музика Тараса Силенка. Пам'яті Сашка Капіноса. Опубліковано 21 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=uhWiUcnnJEU [Останнє відвідування: 18.10.2016].

10. Прощання з рідновіром // Сварог. – 2016. - № 25. – С. 17.

11. Російсько-українська війна / Об'єднання Рідновірів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://oru.org.ua/index.php/bogoznavstvo/statti/426-2014-09-01-09-51-52.html [Останнє звернення: 10.10.2016].

12. Ухвала (проект) Дванадцятого Родового Слов'янського Віча. Інтернет-листування з жерцем Вогнедаром, заступником голови ОРУ, 9.10.2015 // Архів авторки.

13. *Фіалковський З.* Українські і російські рідновіри: аналіз позицій на тлі російської агресії проти України. Доповідь на РСВ, Словенія, Любляна, 2015. Інтернет-листування з Галиною Лозко, головою ОРУ // Архів авторки.

14. *Шапошник В.* «… І прибудемо до Лук Його Райських» // Сварог. – 2016. - № 25. – С. 18-19.

15. *Шапошник В.* Вінничани вшанували Героя Небесної Сотні // Сварог. - 2016. - № 25. – С. 17.

16. *Шапошник В.* На честь загиблих рідновірів встановили пам'ятні дошки // Сварог. – 2016. - № 25. – С. 16.

17. *Шапошніков В.* XI Міжнародна науково-практична конференція на тему: «Світоглядні уявлення слов'ян про душу», (м. Мощаниця, Хорватія, 2014) // Наукові праці: Філософія. – Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили. – 2015. – Том 257, № 245. – С. 97-99.